Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 5 1 5 2 1 1 2

SPOMLADANSKI ROK

SOCIOLOGIJA

Izpitna pola 2

Sobota, 11. junij 2005 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik. Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.
Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na obrazca za ocenjevanje).

V tej izpitni poli so štirje tematski sklopi (štiri strukturirana vprašanja), od katerih si izberite **DVA**. Odgovarjajte le na vprašanja v okviru DVEH izbranih tem.

Odgovore vpisujte v prostore, ki so za to predvideni, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pred njimi jasno označite naslov tematskega sklopa, ki ste si ga izbrali, in številko vprašanja, na katero odgovarjate (npr. Metode, vprašanje št. 1). Pišite čitljivo. **Nečitljivi odgovori in odgovori, pisani z navadnim svinčnikom, se točkujejo z nič (0) točkami.**

Število točk, ki jih lahko dobite, je navedeno ob vprašanjih v izpitni poli.

Vsako nalogo skrbno preberite in premislite. Poskušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 1 prazno.

© RIC 2005

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

PRAZNA STRAN

Obrnite list.

1. ODKLONSKOST IN DRUŽBENI NADZOR

Vir A

Nacionalni program za področje drog (2003/2008) skladno z mednarodnimi konvencijami OZN in zakonodajo držav članic EU v poglavju o kaznovalni politiki vsebinsko nadaljuje proces dekriminalizacije uporabnikov marihuane in drugih prepovedanih drog in s tem v zvezi dodatne »omilitve« sankcij, nikakor pa legalizacije prepovedanih drog.

(Droge. Tvoj vodnik. Vlada RS, Urad za droge, Časopisna družba Delo, Ljubljana, 2003, str. 30)

Vir B

Nekateri funkcionalistični sociologi, npr. Durkheim ..., trdijo, da odklonskost ni vedno slaba za družbo, ampak je lahko celo koristna.

(Newman, D. M. (1997): Sociology, Pine Forge Press, Thousands Oaks, str. 188)

Vir C

Za skoraj petnajstletno nalaganje 2500 nepregledanih vzorcev tkiv na patološkem oddelku celjske bolnišnice ni kriv nihče. Krivi so namreč vsi. Ene najbolj srhljivih zgodb slovenskega zdravstva po besedah ministra za zdravje ... ni zakrivila peščica ljudi, na katere bi lahko pokazali s prstom.

(Stamejčič, D. (2003): Ker ni žrtev, ni krivcev. Delo, let. XLV, št. 239, 15. oktober, str. 3)

Vprašanja:

1. Ali bi »dekriminalizacija uporabnikov marihuane« (vir A) pomenila, da bi uživanje te droge prenehalo biti odklonsko (deviantno) dejanje? Utemeljite svoj odgovor.

   (3 točke)

2. Navedite še tri nosilce družbenega nadzora, ki poleg policije in sodstva sodelujejo pri uveljavljanju formalnih sankcij v modernih družbah, in kratko pojasnite značilnosti njihovega delovanja.

   (3 točke)

3. Kateri pozitivni družbeni funkciji pripisuje E. Durkheim (vir B) odklonskosti? Podrobneje pojasnite eno od njih.

   (3,5 točke)

4. Vir C kaže, da vse vrste kriminala niso izpostavljene enako strogemu formalnemu nadzoru. Pojasnite, zakaj je kriminal belih ovratnikov manj formalno nadzorovan od kriminala nižjih družbenih slojev.

   (3 točke)

5. Pojasnite razlike med primarno in sekundarno odklonskostjo. Katera teorija odklonskosti poudarja to razlikovanje?

   (3 točke)

6. Kako R. Merton s svojo teorijo strukturne napetosti pojasnjuje odklonskost pripadnikov nižjih družbenih slojev? Navedite in kratko pojasnite enega izmed modelov odklonskega ravnanja po Mertonu.

   (2 točki)

2. DRUŽBENA NEENAKOST IN GIBLJIVOST

Vir A

Vse človeške družbe od najpreprostejših do najbolj kompleksnih imajo neko obliko družbene neenakosti. Zlasti moč in ugled sta neenako razporejena med posamezniki in družbenimi skupinami, v mnogih družbah pa obstajajo tudi izrazite razlike v porazdelitvi premoženja.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 29)

Vir B

V družbo je vcepljen mehanizem, ki se ga njeni člani sicer ne zavedajo, zagotavlja pa učinkovitost dejavnosti v delitvi dela. Ta mehanizem vključuje višje materialne, duhovne, politične in statusne (ugled) nagrade za tiste člane družbe, ki opravljajo zahtevnejša, bolj kompleksna in težja dela. K večjim nagradam prispeva tudi odlaganje nagrad za kasneje, do česar pride, če se dalj šolamo.

(Flere, S. (1999): Sociologija, Pravna fakulteta, Maribor, str. 167)

Vir C

Ali bi zase in za svojo družino lahko rekli:	1993	1997	1999	2000	2001
- da vam ničesar ne primanjkuje; da se posebej ne omejujete	9,5	6,9	11,6	13,6	13,6
- da ste bolj varčni, da se omejujete pri manj pomembnih stvareh, manj luksuza ipd.;	33,6	40,1	47,8	43,5	46,3
- da morate zelo skrbno gospodariti z denarjem, se omejujete pri nakupih opreme, obleke ipd.;	45,7	37,1	33,3	36,9	35,0
- da se močno omejujete tudi pri nakupih hrane;	6,7	2,8	3,5	4,0	3,4
- da živite v pomanjkanju osnovnih dobrin;	2,2	1,0	0,7	1,2	1,1
- da živite v revščini;	0,9	0,6	0,4	0,7	0,4
- ne vem, neodločen	1,4	1,4	2,6	0,2	0,4

(Javornik, J., Korošec. V. (ured.) (2003): Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002/2003, UMAR, Ljubljana, str. 27)

Vprašanja

1. Pojasnite pojma družbena neenakost in družbena slojevitost ter razmerje med njima. Pomagajte si z virom A.

   (3 točke)

2. Pojasnite značilnosti družbene slojevitosti v modernih družbah.

   (4 točke)

3. Katera teoretska razlaga družbene slojevitosti je predstavljena v viru B?

   (1 točka)

4. Kratko razložite teorijo o družbeni slojevitosti, ki ste jo prepoznali v viru B.

   (3 točke)

5. Navedite in kratko pojasnite eno od teoretskih razlag družbene slojevitosti, ki nasprotuje razlagi, predstavljeni v viru B.

   (3 točke)

6. S katero metodo merjenja družbene neenakosti so bili zbrani podatki, predstavljeni v viru C?

   (1 točka)

7. Navedite še dve drugi metodi merjenja družbene neenakosti in eno kratko pojasnite.

   (2,5 točke)

3. ŠOLA

Vir A

V bolj kompleksnih predindustrijskih družbah, npr. takih kot v srednjeveški Evropi, so se počasi razvile specializirane izobraževalne institucije skupaj s specializirano vlogo učitelja. Vendar pa je tak razvoj omogočal formalno izobraževanje le za maloštevilno manjšino prebivalstva, kot so bili npr. bodoči člani duhovščine in sinovi bogatih. Formalno izobraževanje za množice pa je bilo zagotovljeno šele kasneje.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 733)

Vir B

Durkheim je sklepal: »Da bi otrok postal povezan z družbo, mora v njej čutiti nekaj, kar je resnično, živo in mogočno, nekaj, kar nadvlada osebo in čemur tudi dolguje najboljši del sebe.« Izobraževanje in še posebno poučevanje zgodovine nudi to povezavo med posameznikom in družbo. Če je zgodovina njegove družbe otroku predstavljena plastično, bo videl, da je del nečesa večjega, kot je sam: razvil bo čut predanosti družbeni skupini.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 734)

Vir C

… kljub zaupanju v odprtost izobraževalnega sistema prikriti učni načrt pomembno določa pričakovanja in ambicije šolajočih … Na to med drugim opozarjajo francoski raziskovalci in raziskovalke, ki trdijo, da je demokratizacija šolstva v Franciji zgolj navidezna. Množično univerzitetno izobraževanje kljub svoji navidezni odprtosti namreč kaže ločen svet, svet razlik in neenakosti, ki se kažejo v izbiri študija, življenjskem stilu, poklicni prihodnosti. Diverzifikacija izobraževalnih poti na ravni srednjega šolstva v Franciji je izrazito slojevsko obeležena: delež otrok iz nižjega družbenega razreda, ki končajo maturitetni srednješolski program, se sicer povečuje, vendar se jih največ odloča za tehnične programe, tisti iz srednjega in višjega razreda pa za splošne. Tudi razlike v izobraževalnih poteh med ženskami in moškimi (tudi pri nas) utemeljujejo zahtevo po raziskovanju prikritega učnega načrta in šolskih ritualov.

(Miheljak, V. (2002): Mladina 2000. Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Založba Aristej, Maribor, str. 182)

Vprašanja:

1. Kdaj je bilo zagotovljeno »formalno izobraževanje za množice«?
   Pomagajte si z virom A.
   (1 točka)

2. Razložite, kateri družbeni procesi so vplivali na to.
   (4 točke)

3. Katera funkcija šole je izpostavljena v viru B in katera teoretska perspektiva v sociologiji jo poudarja?
   (1,5 točke)

4. Kateri dve funkciji šole sta še pomembni z vidika omenjene perspektive?
   Navedite ju in razložite.
   (4 točke)

5. Razložite, kako lahko šola vpliva na družbeno neenakost.
   Pomagajte si z virom C.
   (3 točke)

6. Navedite in pojasnite enega izmed dejavnikov, ki vplivajo na različnost šolskih poti pripadnikov/pripadnic različnih slojev.
   (2 točki)

7. Razložite, kaj je »prikriti učni načrt«, ki ga omenja vir C.
   (2 točki)

4. ETNIJA, NAROD, NACIJA

Vir A

Etnije so vsekakor potencialni narodi, kot so narodi potencialne etnije. Ko se ideja o narodni samobitnosti prevesi v težnjo po lastni državi, se proces diahroničnega preoblikovanja od etnije prek naroda do nacije dokonča.

(Južnič, S. (1993): Identiteta, FDV, Ljubljana, str. 278)

Vir B

Pomembno je ločiti med občutkom pripadnosti narodu na eni in nacionalizmom na drugi strani. Narodna identiteta je občutek povezanosti med ljudmi, ki govorijo isti jezik, imajo skupne navade in zgodovino in občutijo ljubezen do nekega zemljepisnega področja. …
Nacionalizem pa je izrojena, nevrotična oblika narodne identitete. Nacionalizem vpije nekatere elemente narodne identitete in jih redefinira v ideologijo.

(Keane, J. (1992): Barbarski drugi (intervju), Delo, Sobotna priloga, 11. 4. 1992, str. 23)

Vir C

Sovražnika ni mogoče ustvariti čez noč. Skupine, ki so najpogosteje žrtev pobojev, so stigmatizirane že od prej. Žide in Cigane je Evropa sovražila, odkar so zapustili svojo domovino, zato so predsodki proti njim zelo zakoreninjeni. Cigani so »umazani in kradejo otroke«, Židje pa »sebični in grožnja zahodni civilizaciji«.

(Pečjak, V. (1994): Psihologija množice, samozaložba, Ljubljana, str. 92)

Vprašanja:

1. Navedite in razložite vpliv dveh dejavnikov na oblikovanje modernih evropskih narodov (kot določene stopnje v razvoju etničnih skupin).
(4 točke)

2. Opišite dva različna načina oblikovanja nacionalnih držav v Evropi in ju ponazorite s po dvema konkretnima primeroma.
(4 točke)

3. V katerem pomenu je uporabljen pojem »nacionalizem« v viru B?
Opišite dve njegovi značilnosti.
(3,5 točke)

4. Kako bi še lahko imenovali tisto, kar je v viru B označeno kot narodna identiteta?
(1 točka)

5. Imenujte pojav, o katerem govori vir C, in ga kratko pojasnite.
(2 točki)

6. Pojasnite še dva družbena pojava, ki so jima izpostavljene etnične manjšine.
(3 točke)